

Részletes ismertető a 10. évfolyamos Szakiskolai közismereti tankönyvről

(FI-511010902)

A tankönyv legfontosabb jellemzői

A tankönyv a szakközépiskolákban tanuló diákoknak készült. Megfelel a Kerettanterv a szakközépiskolák 9-13. évfolyama (15. melléklet az 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelethez) előírásainak. (A címben azért a szakiskola megnevezés szerepel, mert ezen a néven kapott tankönyvi akkreditációt a tankönyv.) Mivel a **Szakiskolai közismereti tankönyv 9.** című tankönyv közvetlen folytatása, mindenképpen ajánljuk azoknak, akik korábban abból a tankönyvből tanultak.

A tankönyv követi a korábbi kötetet (Szakiskolai közismereti tankönyv 9.), minden fontos jellemzőben megegyezik az előző kötettel. Ugyanakkor tartalmaiban teljesen új elemekkel bővül, de egyben megőrzi, gyakoroltatja, illetve feltételként kezeli az előző tanév ismereteit.

Ez a kötet is egyben tartalmazza az 5 közismereti tantárgyi terület anyagait: az Osztályközösség-építés (OKÉ), a Matematika, a Természetismeret, a Kommunikáció-magyar (KOMA) és a Történelem-társadalomismeret műveltségterületek egységesen 30-30 oldalpárral rendelkeznek. Minden oldalpár egy témát dolgoz fel. A kötet tartalmi kapcsolódások egymáshoz, kiegészítik egymást, az előző évfolyam tartalmaira épülnek. A terjedelmi korlátok miatti szűkösséget oldja, hogy a műveltségterületek egymásra is reflektálnak, minden lecke kapcsolódik nem csupán egy saját tantárgybéli leckéhez, hanem más műveltségterületek témáihoz is. A tantárgyi kapcsolódás minden lecke alján szerepel. A tankönyv szöveggyűjteményt és fogalomtárat is tartalmaz. (A fogalomtár mindkét kötet fogalmait egyben tartalmazza.) Munkafüzetek is készültek a tankönyvhöz, minden leckéhez/oldalpárhoz általában azonos című és terjedelmű oldalpár.

Az újszerű szemlélet, a megváltozott kultúrakép erre a kötetére is jellemző. A megváltozott tananyagtartalom, a kommunikációs szemlélet, az egységes természetismeret, a digitális kultúra beemelése a tartalomba, illetve társművészetek szerepeltetése együttesen jellemzik a tankönyvet.

A kultúra **egységes és tág fogalmát** használja a tankönyv azért, hogy az esélyteremtés minél erősebben érvényesüljön. Ebbe a **magaskultúra** elemei mellett a **mindennapi élet** jelenségeit is beleérti, Józsa Péter meghatározására építve: „...a kultúra mindazon ismeretek, értékek, reflexek, viselkedési modellek és sémák, szokások és hiedelmek összessége, melyeket az egyén az őt felnevelő közegben, a szocializáció során részint megfigyelhető, részint észrevétlen módon elsajátít...” (In: Kód – kultúra – kommunikáció, Bp., 1976. 143. p.).

Jellemzői:

- *Kultúra, kommunikáció, szocializáció összekapcsolása.*
- *Információszerzés, szervezés és megőrzés módjai előtérbe kerülnek,*

ezekre kiemelt figyelmet fordítanak a szerzők.

- *A mindennapok, a jelen problémáitól, jelenségeitől indulnak el az anyagok, s haladnak a kultúra komplexebb rétegei felé.*
- *Vizuális és digitális kultúra kiemelt szerepet kap.*
- *A tankönyv csak utakat nyit meg, lehetőségeket teremt, az adott osztály, adott pedagógusának kell kiválasztani, hogy melyikre lép.*

A szerzők a témákban és módszerekben egyaránt igyekeztek eltérni a hagyományostól, attól a megszokástól, amelyben a diákok korábban már kudarcot szenvedtek. A tankönyv nagy szabadságot ad a tanárnak a diákcsoport jellemzőihez való alkalmazkodásban is, figyelembe veszi a diákok „Z” generációs jellemzőit:

- *mozaikos érettség,*
- *párhuzamos, több irányba való koncentráció, de nem hosszantartó figyelem,*
- *vizualitás szerepe elsődlegessé válik,*
- *internet, web2, okostelefonok használata,*
- *média, reklám túlzott hatása, manipulációval szembeni védtelenség,*
- *hagyományos társadalmi szerepekkel kapcsolatos bizalmatlanság, tekintélyekkel szembeni teljes közömbösség, fordított szocializációs folyamatok hatása.*

Ez a figyelem azt is jelenti, hogy a tankönyv, különös tekintettel a projektfeladatok megoldhatóságára, minden esetben épít a diákok okoseszközeire, egyéni nethasználatára is. Ha az iskolában nincs digitális tábla, akkor különösen érdemes a diákok saját kommunikációs eszközeit használni. Kiemelten azért, mert ezek használatában a tanulók nagyon jártasak, így ez biztonságot is ad a tudás megszerzésében, illetve olyan utakat tanít, amelyeket a hétköznapi tájékozódásban is tudnak használni.

A tankönyv különféle tanítási-tanulási utakat kínál egy-egy témán belül, ezek közül választhatja a tanár azt, amelyikkel a diákok könnyebben motiválhatók, tehető érintette a tananyag által. Ebben van nagy szerepe a kortárs és populáris kultúra beemelésének is. A diákok könnyebben jutnak el a magaskultúrához ezen az úton: ha hidat építenek saját kulturális fogyasztásuk és az elitkultúra közé, akkor saját kulturális szokásaikra is reflektáltabban néznek, illetve motiváltabban, tudatosabban fordulnak a magaskultúra elemei felé.

A kortárs kultúra és a társművészetek aktív jelenléte jellemző a tankönyvre. Alapvető célja, hogy élményeket adjon a diákoknak, a művészeti nevelést és kommunikációt összekapcsolva segítsen a motiválásban, az érzelmi intelligencia fejlesztésében. A hagyományos irodalmi kánon minden eleme a kis óraszám miatt nem dolgozható fel teljes egészében, ugyanakkor a tankönyv nagy figyelmet fordít a nemzeti hagyomány és a kultúra kapcsolatának bemutatására, a kulturális identitás kialakítására, az ikonikus szövegekkel való ismerkedésre. Mellette azonban a kortárs irodalom és a popkultúra is helyet kap a tankönyvben, olyan témák merülnek fel, mit például a képregény, a popdalok, a kortárs zene, a slam poetry, annak érdekében, hogy a hétköznapi tapasztalatok és a magaskultúra kérdései

közelebbi viszonyba kerüljenek egymással. Egy kortárs szerző megszólíthatósága, a diákokéval azonos problémák, életanyag bekerülése a tankönyvbe nagyban segíthet a klasszikus irodalomhoz közelítő úton. A szöveggyűjtemény igyekszik segíteni ebben, bővebb lehetőségeket kínál, mint a feltétlenül elolvasandók. Hasonlóképpen a digitális világ elengedhetetlen eleme a vizuális kultúra megismerése, a vizualitás beemelése a kommunikációba, a kulturális jelhasználatba. Például a kommunikáció-magyar program négy fő területe ennek megfelelően: kommunikáció; nyelvtan; szövegértés, szövegalkotás; irodalom, művészet, média. Kiemelten tartalmaz projektfeladatokat, amelyek a tananyag elmélyítését, illetve a szociális és tanulási kompetenciák együttes fejlesztését segítik.

Projektfeladatok

A közös produktum készítése jó alkalom a közös, megtervezett munkára, az érdeklődés, a motiváció, az egyéni képességek figyelembevételére, az értékelésre. A feladat felbontása részfeladatokká, a felelősök, a határidők meghatározása, a közös felelősség olyan szociális kompetenciákat fejleszt, melyek a közösségépítés, munkafegyelem kialakítása szempontjából nagyon fontosak. A projektfeladat végzésében a pedagógus csak koordináló szerepet tölt be. Minden esetben a közös, sikeres eredmény, az elkészült produktum a cél. Fontos, hogy a tanulók megértsék, az ő munkájuk a sikerhez elengedhetetlen, fontos része az egésznek. A második projekt a munka világára készíti fel a tanulókat, olyan dokumentumokat készítenek, olyan beszélgetéseket folytatnak, amelyek a munka világára, az állaspályázatra, önéletrajz, motivációs levél írására, állásinterjúkon való jó szereplésre készítik fel a diákokat, ez a munka kiegészül az osztályközösség-építés tantárgy programjával, ahol szintén vannak hasonló, kapcsolódó témák.

Minden műveltségterület anyaga tartalmaz projektfeladatokat, így a természetismeret és a matematika is, mert a szerzők azt gondolják, hogy sokszor ugyan időigényes ez a munkaszervezési mód, de minden esetben meghozza a gyümölcsét, saját tapasztalat, az érintetté tevés eredményeként. A diák nem tud kimaradni, nem tudja kívülállóként kezelni a témát. Ez teljesen megegyezik a tankönyv szellemével, a használt módszertani eszközökkel.

A tankönyv módszertani jellemzői

A tankönyv szemléletében, értékeiben az előző kötet folytatása, a „Gondolkodni, beszélgetni, cselekedni!” hármasságra épül. Rendkívül sok (sokféle és sokrétű) feladatot tartalmaznak a leckék, támogatva a tanári munkát, a konstruktív pedagógia jegyében. Nagyon fontos, hogy nem kell a pedagógusnak minden témát tanítani, nem kell a diákoknak minden feladatot megoldani. Olyan kínálatot ad a tankönyv,

amely szélesebb az elvégezhetőnél annak érdekében, hogy a motiváló erejű, a diákok számára érdekes anyagoktól lehessen elindulni, haladni a nehezebb kérdések, problémák felé. A diákok már ismerik a tankönyv és munkafüzet kapcsolatát, mert ez is megfelel az előző évfolyamban kialakított menetrendnek. A munkafüzetek oldalai egy-egy vonatkozását, elemét emelik ki a tankönyvi anyagnak, a legfontosabbnak vélt vagy a legkönnyebben követhető gondolati konstrukció megértést segítik. A pedagógus a csoport érdeklődése alapján használhat más, a tankönyvi oldalpár által kínált gondolati utat is, de ahhoz nem kap munkafüzetet segítséget. Ez azért nagyon fontos szempont, mert a szakiskolákban tanuló diákok előzetes tudása, felkészültsége nagyon eltér. A visszajelzések alapján bizonyos diákcsoportok más-más módon tudják feldolgozni az egyes oldalpárok anyagát. A tanárok könnyen tudnak differenciálni ezzel a segítséggel és a sok és sokféle, eltérő nehézségű feladattal.

Általános célok, amelyek az oldalpárok felépítését motiválták:

- *Tanulók motiválása, sikerélményhez juttatása, a tanulással kapcsolatos negatív attitűd leküzdése.*
- *A kritikai gondolkodás fejlesztése.*
- *A szakmatanuláshoz szükséges ismeretek biztosítása. A továbbtanuláshoz alapvető készségek, képességek kialakítása, a munkaerőpiacra való kilépéshez szükséges ismeretek bővítése.*
- *Az önálló tanulás igényének felkeltése, és az ehhez szükséges képességek fejlesztése.*
- *Meglévő ismeretek felszínre hozása, az iskolán kívül szerzett mozaikszerű tudáselemekkel való integrálása, rendszerbe foglalása.*

A tankönyv szerkezete, használatának jellemző sajátosságai

Mivel a tankönyv egységesen tartalmazza az 5 műveltségterület anyagát, a fogalomtárat egységesen mindkét kötethez, illetve a szöveggyűjteményt, nagyon fontos az egységes, jól áttekinthető és könnyen használható szerkezet kialakítása. Ennek részei:

- *Fogalomtár készült a tankönyvhöz, mely egyben tartalmazza mindkét kötet fogalmait betűrendben, illetve jelzi azokat a kapcsolódásokat is, ha egy-egy fogalom megjelenik más tudományterületen, illetve azokat a különbségeket, ha ott eltérő jelentéstartalmak is társulnak hozzá.*
- *Bevezető készült minden tantárgyi fejezet elé, ami röviden összefoglalja, láthatóvá teszi a koncepciót és a tanítás néhány módszertani elvárását, utal a munkafüzet segítségére. Az általános bevezető pedig transzparenssé teszi a tankönyv módszertani elveit és a diszciplináris koncepciót.*
- *Minden lecke elejére bevezető/ráhangoló, a végére pedig összefoglaló (szöveg vagy feladat)*

került. Ezek a tantárgyon belüli kapcsolódások átlátását segítik, illetve az összefoglalóban (egységes megjelenéssel) jelenik meg a többi tantárggyal való kapcsolódás is. Ez minden esetben azonos vizuális megjelenést kap, így a diákok számára könnyen követhető.

- A tankönyvi szöveg és a feladatok, kérdések, képek jól elkülönülnek. A különböző szövegtípusokat eltérő alap vagy szedési mód teszi jól elkülöníthetővé (ezekről a tankönyvi bevezetőben informáljuk a diákokat).
- A szöveggyűjtemény leckék szerint tartalmazza a szövegeket, de készült hozzá betűrendes mutató is.
- Az egyes témáknál ajánlanak a szerzők biztonságos weboldalakat, ahol tájékozódhatnak a diákok.
- A tankönyv tartalmaz a tanulás tanulására vonatkozó információkat is.
- A kéthasábos megjelenés a könnyebb átláthatóságot, követhetőséget, a könnyebb megértést és jobb tanulhatóságot szolgálja. A törzsszöveg és a feladatok, kérdések, illetve képek, ábrák aránya változhat, de egységes oldallá állnak össze minden esetben.

A tankönyvben minden tantárgynál hasonlóan működik a tananyag feldolgozásnak módja. Egy bevezető, ráhangoló szövegrésszel kezdődik, amely szövegrész hidat is épít a korábban már tanultak és az új tananyag közé. Segíti a felidézést, motivál, illetve összekapcsolja az anyagot más területek, leckék anyagával, esetleg a tanulók saját tapasztalataival.

A tankönyvi szöveget képek, ábrák, források, szépirodalmi szövegek támogatják, ezekre minden esetben feladatok, kérdések vonatkoznak. Ezek a feladatok készítik elő a következő egységekhez való továbblépést, kapcsolják a témát a projektfeladathoz, illetve teszik lehetővé, hogy a különböző tudású és motiváltságú tanulók együtt dolgozhassanak.

A feladatok, kérdések jól elkülönülnek a törzsszövegtől, más vizuális jelzésekkel, gyakran a másik hasábra kerüléssel is jelzi a tankönyv az eltérést.

A tankönyv minden fejezete sok képpel, ábrával dolgozik. Változatos, esztétikus megjelenése részben a motivációt szolgálja, de szinte minden esetben vonatkoznak az illusztrációkra feladatok, kérdések, utal rá a tankönyvi szöveg.

A leckéket minden esetben összefoglaló zárja, ez lehet rövid szöveg, feladat vagy kiegészítő információ, és ebben a blokkban találják a diákok a tantárgyközi kapcsolatok jelzését is.

A feladatok, kérdések sokfélék, a differenciálást nagyban segítik. A képességeket és készségeket is fejlesztik. A kooperatív technikák és a projektfeladatok is így épülnek fel, hogy együtt tudjanak dolgozni a motiváltabb, több ismerettel rendelkező diákok és a kevésbé motivált diákok is, a közös munkából kedvet és motivációt merítve. Ezért a feladatok nagyon gyakran tartalmaznak olyan elemeket is, amelyek nem feltétlenül az adott tantárgy tudását igénylik, hanem valamilyen digitális kompetenciát, esetleg gyakorlati, szervezési tevékenységet. A szociális kompetenciák fejlesztésén kívül ennek motivációs ereje is van.

